KORXONA SALOHIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY MEXANIZMLAR

Kadirov Ulug‘bek Ravshanovich
Toshkent kimyo-texnologiya instituti dotsenti (PhD)
E-mail: ulugbekadirov1@gmail.com

Qo‘shmurotov Ozodbek Odil o‘g‘li
Toshkent kimyo-texnologiya instituti talabasi
E-mail: ozodbekqoshmurodov1@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.20117326

Annotatsiya: Mazkur maqolada korxona salohiyatini strategik boshqarishning nazariy asoslari hamda amaliy mexanizmlari kompleks tarzda tahlil qilingan. Tadqiqotda korxona salohiyatining asosiy tarkibiy qismlari - texnik-texnologik, kadrlar, moliyaviy, boshqaruv, innovatsion va axborot resurslari tizimli yondashuv asosida o‘rganilgan. Shuningdek, korxona salohiyatini baholashning zamonaviy usullari, jumladan moliyaviy ko‘rsatkichlar tizimi, resurslarga asoslangan yondashuv (RBV), Balanced Scorecard (BSC) va benchmarking metodlari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari korxona salohiyatini strategik boshqarish raqobatbardoshlikni oshirish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror rivojlanishni ta’minlashda muhim omil ekanligini ko‘rsatadi.
Kalit so‘zlar: korxona salohiyati, strategik boshqaruv, resurslar, samaradorlik, raqobatbardoshlik, innovatsiya, BSC, benchmarking

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations and practical mechanisms of strategic management of enterprise potential. The study systematically examines the key components of enterprise potential, including technological, human, financial, managerial, innovative, and informational resources. It also explores modern evaluation methods such as financial indicators, resource-based view (RBV), Balanced Scorecard (BSC), and benchmarking. The results indicate that strategic management of enterprise potential plays a crucial role in enhancing competitiveness, optimizing resource utilization, and ensuring sustainable development.
Keywords: enterprise potential, strategic management, efficiency, competitiveness, innovation, BSC, benchmarking

Аннотация: В статье рассматриваются теоретические основы и практические механизмы стратегического управления потенциалом предприятия. Исследованы основные компоненты потенциала предприятия, включая технологические, кадровые, финансовые, управленческие, инновационные и информационные ресурсы. Также проанализированы современные методы оценки, такие как финансовые показатели, ресурсный подход (RBV), система сбалансированных показателей (BSC) и бенчмаркинг. Результаты исследования показывают, что стратегическое управление потенциалом предприятия является важным фактором повышения конкурентоспособности и устойчивого развития.
Ключевые слова: потенциал предприятия, стратегическое управление, эффективность, конкурентоспособность, инновации, BSC, бенчмаркинг

1. Kirish (Introduction)

Globallashuv va raqobat kuchayib borayotgan zamonaviy iqtisodiy muhitda korxonalarning barqaror rivojlanishi ularning mavjud salohiyatidan qanchalik samarali

foydalanishiga bevosita bog‘liq. Korxona salohiyati nafaqat resurslar majmui sifatida, balki ushbu resurslarni samarali boshqarish va ulardan qo‘shimcha qiymat yaratish qobiliyati sifatida talqin etiladi.

Shu nuqtai nazardan, strategik boshqaruv mexanizmlarini qo‘llash orqali korxona salohiyatini rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi — korxona salohiyatini boshqarishning nazariy asoslarini tizimlashtirish hamda uni baholash va rivojlantirishning samarali mexanizmlarini aniqlashdan iborat.

2. Tadqiqot metodologiyasi (Methods)

Tadqiqot jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

- tizimli va kompleks tahlil;
- qiyosiy (benchmarking) tahlil;
- statistik va trend tahlil;
- ekspert baholash usuli.

Nazariy asos sifatida resurslarga asoslangan yondashuv (RBV), strategik menejment nazariyalari va Balanced Scorecard metodologiyasi qo‘llanildi.

3. Tadqiqot natijalari (Results)

3.1. Korxona salohiyatining tarkibiy tuzilmasi

Salohiyat turi	Mazmuni	Ahamiyati
Texnik-texnologik	Uskuna va texnologiyalar darajasi	Ishlab chiqarish samaradorligi
Kadrlar	Xodimlar malakasi va motivatsiyasi	Innovatsion rivojlanish
Moliyaviy	Moliyaviy barqarorlik	Investitsion imkoniyat
Boshqaruv	Qaror qabul qilish sifati	Tizimli boshqaruv
Innovatsion	Yangi g‘oyalar va ishlanmalar	Raqobat ustunligi
Axborot	IT tizimlar va ma’lumotlar	Tezkorlik va aniqlik

3.2. Baholash mexanizmlari

3.2.1. Moliyaviy ko‘rsatkichlar tizimi

Korxona faoliyatining samaradorligi quyidagi indikatorlar orqali baholanadi:

- rentabellik ko‘rsatkichlari (ROA, ROE, ROS);
- likvidlilik darajasi;
- moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichlari.

3.2.2. Balanced Scorecard (BSC)

Yo‘nalish	Mazmuni
Moliyaviy	Foyda va rentabellik
Mijozlar	Qoniqish darajasi
Ichki jarayonlar	Operatsion samaradorlik
Rivojlanish	Kadrlar va innovatsiya

3.2.3. Benchmarking

Benchmarking orqali korxona ko‘rsatkichlari ilg‘or tashkilotlar bilan taqqoslanib, samaradorlikni oshirish imkoniyatlari aniqlanadi.

3.3. Strategik boshqaruv yo‘nalishlari

Korxona salohiyatini rivojlantirish quyidagi strategik yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- investitsion strategiya (modernizatsiya va kengayish);

- kadrlar strategiyasi (ta’lim va motivatsiya);
- innovatsion strategiya (R&D faoliyatini rivojlantirish);
- marketing strategiyasi (bozor ulushini kengaytirish).

4. Muhokama (Discussion)

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab korxonalarda salohiyatdan foydalanish samaradorligi yetarli darajada emas. Bu, asosan, resurslarning noto‘g‘ri taqsimlanishi va innovatsion faoliyatning sustligi bilan izohlanadi.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish, xususan ERP va analitik tizimlardan foydalanish boshqaruv qarorlarining aniqligi va tezkorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, inson resurslarini rivojlantirish va innovatsion madaniyatni shakllantirish strategik ustuvor yo‘nalish sifatida qaralishi lozim.

5. Xulosa (Conclusion) Tadqiqot natijalari quyidagi ilmiy xulosalarni shakllantirish imkonini berdi:

korxona salohiyatini kompleks boshqarish umumiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi;

innovatsion yondashuvlar raqobat ustunligini shakllantirishning asosiy omilidir;

zamonaviy baholash tizimlari boshqaruv qarorlarining sifatini oshiradi;

strategik yondashuv korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Shu bois, korxonalarda salohiyatni strategik boshqarish mexanizmlarini joriy etish va doimiy takomillashtirib borish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar (References)

1. Xakimov T. Korxona iqtisodiy salohiyatini tahlil qilish. – 2025.
2. Ayupov R.H., Boltaboeva G.R. Raqamli iqtisodiyot asoslari. – 2020.
3. Kaplan R., Norton D. The Balanced Scorecard. – Harvard, 1996.
4. Porter M. Competitive Advantage. – 2022.
5. Barney J. Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. – 1991.